

NOTA VAN TOELICHTING

Algemeen deel

1. Aanleiding

Artikel 2, vierde lid van de Landsverordening corporate governance publieke- en semipublieke sector (Landsverordening) biedt een grondslag voor het bij landsbesluit, houdende algemene maatregelen, vaststellen van een Code Corporate Governance (Code). Het onderhavig ontwerp voorziet in een Code die voldoet aan internationaal aanvaarde normen en principes van goed en transparant bestuur.

Goed ondernemingsbestuur (good corporate governance) is een onderwerp dat wereldwijd steeds meer aandacht krijgt. Good corporate governance is ook van wezenlijk belang voor entiteiten in de publieke- en de semipublieke sector van Aruba. De regering acht het thans wenselijk om voor entiteiten in de publieke- en semipublieke sector in Aruba, instrumenten te ontwikkelen en regels vast te stellen waarmee de corporate governance duurzaam wordt versterkt. Naast de Landsverordening die voornamelijk regels bevat voor de wijze waarop de overheid als aandeelhouder en stakeholder optreedt, is het opstellen van de Code en deze vast te leggen in een afzonderlijke wettelijke regeling een belangrijke stap voor de structurele verbetering van de corporate governance in de publieke- en semipublieke sector.

Corporate governance gaat over mensen en de verantwoordelijkheid die zij in een bepaalde rol dragen. Een breed draagvlak en de inzet van alle hierbij betrokken is nodig voor een toekomstgerichte versterking van de corporate governance binnen de Arubaanse publieke- en semipublieke sector. De wetgever, de regering, de ministers, bestuurders en commissarissen en alle andere actoren in de corporate governance van de entiteiten in de publieke- en semipublieke sector dragen elk op hun eigen manier verantwoordelijkheid voor de implementatie van de in de Code gegeven randvoorwaarden voor goede corporate governance.

De entiteiten in de publieke- en semipublieke sector vervullen een sleutelrol in de organisatie van de Arubaanse economie, de overheidsorganisatie, de rechtsstaat en de Arubaanse samenleving in zijn geheel. Zij leveren diensten waarvan het effect voor de burgers van Aruba direct en indirect merkbaar is. Dit varieert van de levering van energie tot het ophalen en verwerken van huishoudelijk afval en het leveren van andere diensten in het publiek belang (telecommunicatie, sociale woningbouw, vliegveld, haven en voorzieningen in de gezondheidszorg).

Goede corporate governance in deze entiteiten is daarom van vitaal belang. Er wordt namelijk verwacht dat zij – in het belang van de Arubaanse gemeenschap - zo optimaal mogelijk functioneren tegen een zo goed mogelijke prijs. Dit proces begint bij het in acht nemen van de principes van good corporate governance. Transparantie, verantwoording en integriteit zijn daarin essentiële kernwaarden. Het doel van deze Code is om te voorzien in een toekomstbestendig systeem van checks and balances dat tastbaar werkt in het voordeel van de Arubaanse gemeenschap.

Concordantie tussen de codes binnen het Koninkrijk der Nederlanden

Binnen het Koninkrijk der Nederlanden zijn in de afzonderlijke landen bepaalde vereisten en richtlijnen voor goede corporate governance vastgelegd in wettelijke regelingen en in codes. In Nederland wordt de Code Corporate Governance wettelijk verplicht toegepast in beursgenoteerde vennootschappen. Voor de overige rechtspersonen bestaat aldaar geen verplichting om deze code toe te passen. Curaçao kent evenals Sint Maarten sinds 2009 een op overheidsgelieerde entiteiten toegespitste Landsverordening Corporate Governance en een Code Corporate Governance. Deze regelingen zijn nagenoeg gelijk. Met de onderhavige herziening van de Code wordt opnieuw voorzien in een Code in de Caribische landen van het Koninkrijk die zoveel mogelijk overeenkomstig luidt. In dit ontwerp is rekening gehouden met de Nederlandse Code Corporate Governance (2017), het ontwerp van de Code 2022 van de in Nederland ingestelde Monitoringscommissie Corporate Governance, de bevindingen van de Evaluatiecommissie Corporate Governance Curaçao (2017) en het ontwerp van de herziening van de Code Corporate Governance in Sint Maarten.

Structuur van de Code

De Code is ingedeeld in acht hoofdstukken. De opzet van de Code wordt in het onderstaand overzicht weergegeven.

Hoofdstuk	Artikel	Onderwerpen
I Algemene bepalingen	1	Definities
	2	Reikwijdte
	3	Naleving van de Code
II Bestuur	4	Taak
	5	Langetermijnvisie en ESG-strategie
	6	Samenstelling, benoeming en herbenoeming
	7	Bedrijfsplan
	8	Risicobeheersing
	9	Interne auditfunctie
	10	Evaluatie bestuur
	11	Bestuursverslag
	12	Informatievoorziening van het bestuur aan de raad van commissarissen
	13	Financiële verslaggeving
	14	Besluitvorming en functioneren
	15	Organisatiecultuur
	16	Misstanden en onregelmatigheden binnen de rechtspersoon
	III Raad van Commissarissen	17
18		Omvang en samenstelling
19		Onafhankelijkheid commissarissen
20		Benoeming en herbenoeming
21		Benoeming van een ex-bestuurder als commissaris
22		Voorzitter en vicevoorzitter
23		Gedelegeerd commissaris
24		Tijdelijke bestuursfunctie
25		Secretaris
26		Introductieprogramma en permanente ontwikkeling
27		Aanwezigheid bij vergaderingen
28		Evaluatie raad van commissarissen
29		Verslag van de raad van commissarissen
30		Commissies
31		Auditcommissie
32		Vergaderingen van de auditcommissie
33	Andere commissies	
IV Algemene vergadering van aandeelhouders	34	Rol van de algemene vergadering
	35	Vergaderorde en agenda
	36	Verslag algemene vergadering
	37	Informatieverschaffing en voorlichting
V Voorkomen van belangenverstremgeling	38	Voorkomen van belangenverstremgeling
	39	Tegenstrijdig belang
VI Externe accountant	40	Opdracht aan en functioneren van de externe accountant
	41	Informatievoorziening
	42	Misstanden en onregelmatigheden
	43	Onafhankelijkheid van de externe accountant
	44	Jaarlijkse bespreking met de externe accountant
VII Monistisch bestuursmodel	45	Samenstelling en taken
	46	Voorzitter
	47	Commissies
VIII Slotbepalingen	48	Evaluatie van de Code

	49	Inwerkingtreding
	50	Citeertitel

Kernbegrippen voor de Code

De Code bevat, behalve algemene bepalingen over corporate governance, ook specifieke voorschriften, principes en best practices voor de verschillende organen en actoren in de publieke- en semipublieke sector. De belangrijkste begrippen daarbij zijn integriteit, transparantie en verantwoording, omdat juist bij organisaties in de publieke- en semipublieke sector integer en transparant handelen en het afleggen van (financiële) verantwoording, voorop dienen te staan bij alle betrokken organen.

Governance gaat over besturen en beheersen, over verantwoordelijkheid en zeggenschap en over toezicht en verantwoording. Het doel van de Code is het bevorderen van een deugdelijk en transparant stelsel van checks and balances binnen entiteiten in de publieke- en semipublieke sector. Onderdeel van deze doelstelling is het sturen van de verhoudingen tussen het bestuur, de raad van commissarissen (of toezicht) en de algemene vergadering van aandeelhouders van de entiteiten. De regering voorziet dat de naleving van de Code bijdraagt aan het vertrouwen in goed en verantwoord bestuur en toezicht van de entiteiten in de publieke- en semipublieke sector en hun inbedding in de Arubaanse gemeenschap.

Entiteiten in de publieke- en semipublieke sector hebben verschillende gemeenschappelijke kenmerken die relevant zijn voor hun corporate governance. Allereerst gaat het veelal om openbare belangen die geheel of gedeeltelijk door private organisaties worden gediend (instellingen in de zorg, utiliteitsbedrijven en openbaar vervoer). Hierdoor krijgen normale bedrijfsdoelstellingen, zoals het maken van winst en het genereren van dividend voor de aandeelhouder(s) een andere maatschappelijke inkleuring.

In deze aan de overheid verbonden organisaties is dikwijls sprake van een vorm van directe of indirecte overheidsinvloed die gemiddeld genomen groter is dan bij reguliere private organisaties. Deze overheidsbemoeienis kan gestalte krijgen onder andere door middel van aandeelhouderschap, wettelijke of statutaire benoemingsrechten, een subsidierelatie of een contractuele relatie (zoals een service level agreement).

Ten derde is de regering als vertegenwoordiger van het Land in een dergelijke private organisatie zelf gebonden aan de (grondwettelijke) regels van het publiekrecht en onderhevig aan parlementaire controle, terwijl de organisatie en zijn stakeholders voor de interne governance onderworpen zijn aan regels van privaatrecht.

Ten vierde speelt in deze entiteiten de politieke dimensie een bijzondere rol. Zo kunnen entiteiten in de publieke- en semipublieke sector (oneigenlijk) worden gebruikt voor de realisering van politieke doelstellingen. Deze politieke doelstellingen zijn niet altijd in lijn met de (statutaire) doelstellingen van de desbetreffende entiteiten. De wijze waarop deze politieke dimensie dient te worden gescheiden van de zeggenschap die vanuit de politiek kan worden uitgeoefend in de entiteiten, is tot dusverre onvoldoende (wettelijk) uitgewerkt.

Met dit ontwerp beoogt de regering, vanuit de rolopvatting van de overheid, good corporate governance in de entiteiten in de publieke- en semipublieke sector op de lange termijn te bevorderen.

Tegelijkertijd dienen deze organisaties volgens de regels van het privaatrecht en zoveel mogelijk los van politieke invloed, hun bedrijfsdoelstellingen in zo groot mogelijke onafhankelijkheid te kunnen realiseren. Hiertoe is in het onderhavig ontwerp een aantal voorzieningen getroffen.

De Code bevat normen die de verhoudingen reguleren tussen de organen van de rechtspersoon, dat wil zeggen het bestuur, de raad van commissarissen/toezicht en de algemene vergadering van aandeelhouders. Deze bepalingen zijn gericht op onderwerpen zoals effectief bestuur en toezicht, de onderlinge relaties en afbakening van verantwoordelijkheden tussen de organen van de entiteiten, de interne en externe accountant(s)functie, stakeholdermanagement tussen bestuur en de raad van commissarissen/toezicht en de algemene vergadering van aandeelhouders. Ook wordt in de Code

bijzondere aandacht besteed aan thema's zoals ongewenste belangenverstrengeling en de effectieve aanpak van misstanden en onregelmatigheden binnen alle gelederen van de entiteiten.

2. De reikwijdte van de Code

De bepalingen in de Code zijn van toepassing op de volgende entiteiten:

- a. vennootschappen, waarvan de aandelen of certificaten van aandelen geheel of gedeeltelijk, direct of indirect worden gehouden door het Land,
- b. stichtingen en verenigingen waarvan één of meer bestuurders dan wel één of meer commissarissen of vergelijkbare functionarissen kunnen worden benoemd en/of ontslagen door of op voordracht van (de verantwoordelijke Minister) of waarvan de statuten door de verantwoordelijke Minister kunnen worden gewijzigd, en
- c. bij landsverordening opgerichte rechtspersonen en andere publiekrechtelijke entiteiten, voor zover de Minister ter zake van governance gerelateerde onderwerpen bevoegd is. Hierbij gaat het zowel om de verantwoordelijkheid die de ministers krachtens de Landsverordening instelling ministeries hebben, als om de bevoegdheden die krachtens wettelijk voorschrift aan de ministers zijn toegekend voor de rechtspersonen die krachtens bijzondere landsverordeningen zijn of worden opgericht.

De publieke- en semipublieke sector van Aruba omvat een groot aantal rechtspersonen en organisaties. Deze rechtspersonen en organisaties zijn bovendien in verschillende categorieën te plaatsen. In het onderstaande overzicht is een categorie-indeling gemaakt, waarbij per categorie, enkele voorbeelden zijn gegeven.¹

Publieke sector		Semipublieke sector	
<i>Hoge Colleges van Staat</i>	- Raad van Advies - Algemene Rekenkamer - Staten	<i>Overheidsvennootschappen en dochtervennootschappen</i>	- AAA - ELMAR - SETAR - WEB
<i>Publiekrechtelijke rechtspersonen</i>	- CBA - ATA - SVB	<i>Stichtingen</i>	- FCCA - APFA - FLPD
<i>Landsbedrijven</i>	- DOW	<i>Stichtingen die een subsidierelatie hebben met het Land</i>	- Fundashon Museo Arubano - FPNA

CBA = Centrale Bank van Aruba
ATA = Aruba Tourism Authority
AAA = Aruba Airport Authority N.V.
ELMAR = N.V. ELMAR Aruba
SVB = Sociale Verzekeringsbank
DOW = Dienst Openbare Werken

SETAR = Servicio di Telecomunicacion Aruba N.V.
WEB = Water- en energiebedrijf Aruba N.V.
FCCA = Fundacion Cas pa Comunidad Arubano
APFA = Algemeen Pensioenfonds Aruba
FLPD = Fundacion Loto pa Deporte
FPNA = Fundashon Parke Nacional Aruba

De genoemde rechtspersonen en organisaties hebben uiteenlopende juridische kaders en corporate governance regels. Zo is bijvoorbeeld de procedure voor de benoeming van een lid van de Raad van Advies in de wet vastgelegd en op een andere manier vormgegeven dan de procedure die moet leiden tot de benoeming van de bestuurder van (bij wijze van voorbeeld) SETAR. Ook is de wijze waarop de leden van Raad van Advies verantwoording afleggen over de uitvoering van aan hen opgedragen taken en bevoegdheden anders dan de vorm en inhoud van de wijze waarop het bestuur van SETAR dat doet. Op zichzelf hoeft dit geen probleem te zijn, echter dienen de uitgangspunten die ten grondslag van die taken en bevoegdheden liggen, voldoende gemeenschappelijkheid te hebben zodat herkenbaar is dat het om governance in de publieke- en semipublieke sector gaat.

¹ Ontleend aan het Visiedocument Corporate Governance Aruba, opgesteld door de Commissie Corporate Governance Aruba (versie 30 april 2021). Dit overzicht is illustratief en uiteraard niet uitputtend. In bijlage 1 bevat een lijst van entiteiten in de publieke- en semipublieke sector van Aruba.

De organen van de rechtspersoon

In verschillende bepalingen van de Code wordt verwezen naar ‘de organen van de rechtspersoon’. Deze algemene formulering is nodig omdat de organen per categorie rechtspersoon kan verschillen. Hieronder volgt ter illustratie, een overzicht van de organen die, per categorie en type rechtspersoon in gangbaar zijn in Aruba. In dit overzicht worden de eerder gebruikte voorbeelden en afkortingen gehanteerd.

Artikel in de Code	Categorie	Type rechtspersoon	Voorbeeld	Organen
2 lid 1 onderdeel a	publiekrechtelijke rechtspersonen	bij landsverordening opgerichte rechtspersoon (<i>sui generis</i>)	- CBA - ATA	1. (raad van) bestuur 2. raad van commissarissen
2 lid 1 onderdeel b	overheidsvennootschappen	naamloze vennootschap (NV) Vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (VBA)	- AAA - SETAR - Utilities Aruba N.V.	1. (raad van) bestuur 2. raad van commissarissen 3. algemene vergadering van aandeelhouders
2 lid 1 onderdeel c	overheidsstichtingen	stichting	- FCCA - APFA - FLPD	1. (raad van) bestuur 2. raad van commissarissen of raad van toezicht
2 lid 1 onderdeel c	overheidsverenigingen	vereniging	- Asociacion Trabao di Hubentud na Aruba (ATHA) - Young Men’s Christian Association of Aruba (YMCA)	1. (raad van) bestuur 2. raad van commissarissen of raad van toezicht 3. algemene ledenvergadering
2 lid 1 onderdeel d	dochtervennootschappen	naamloze vennootschap (NV) Vennootschap met beperkte aansprakelijkheid (VBA)	- ELMAR - WEB - Tele Aruba N.V.	1. (raad van) bestuur 2. raad van commissarissen 3. algemene vergadering van aandeelhouders

3. Invoering van de Code in privaatrechtelijke rechtspersonen

De Code is niet rechtstreeks van toepassing op rechtspersonen die krachtens Boek 2 van het BW zijn opgericht. De statuten van deze rechtspersonen zullen de toepasselijkheid van de Code moeten regelen. Ingevolge artikel 2 lid 6 van de Landsverordening Corporate Governance rust op de betrokken minister een inspanningsplicht om de nodige besluitvorming te (doen) nemen om tot wijziging van de statuten te komen. Voor overheidsvennootschappen waarin het Land meerderheidsaandeelhouder van is, betekent dit dat de betrokken minister in zijn hoedanigheid van (vertegenwoordiger van de) aandeelhouder een algemene vergadering van aandeelhouders bijeenroept (of doet roepen) om te besluiten tot de wijziging van de statuten. Bij overheidsstichtingen ligt dit anders. Daar zal de betrokken minister het bevoegde orgaan (doorgaans het bestuur met instemming van de raad van commissarissen of raad van toezicht) kunnen verzoeken om tot statutenwijziging ter invoering van de

Code over te gaan. Uiteraard is dit anders indien een minister op grond van de statuten zelf bevoegd is tot het wijzigen van de statuten.

De regering zal binnen afzienbare tijd modelstatuten publiceren die door overheidsvennootschappen en – stichtingen kunnen worden gebruikt. Met betrekking tot de invoering van de Code wordt de volgende standaardbepaling voorgesteld:

“Code Corporate Governance
Artikel [nummer]

Voor de vennootschap [of: stichting] geldt de Code Corporate Governance, zoals deze van toepassing is in Aruba en is gepubliceerd bij A.B. 2022, no. [NUMMER]. Alle organen van de vennootschap [of: stichting] zijn verplicht de bepalingen van de Code Corporate Governance toe te passen en in acht te nemen, rekening houdend met de concrete omstandigheden van de vennootschap. Afwijkingen vinden alleen plaats in overeenstemming met de Code Corporate Governance. Daar waar de Code Corporate Governance aan het bestuur, bestuurders, de raad van commissarissen of commissarissen bijzondere verplichtingen oplegt, komen zij die na, in aanvulling op hetgeen in deze statuten is bepaald.”

Het kan ook wenselijk zijn om stichtingen die subsidie ontvangen, maar waar de overheid verder geen zeggenschap in heeft, te verzoeken de Code toe te passen. Dit kan uitsluitend worden afgedwongen door in de subsidievoorwaarden of – indien van toepassing – in een Service Level Agreement – te bepalen dat de door de overheid gesubsidieerde stichting de Code van toepassing verklaart.

4. **Dochtervennootschappen**

De regering acht het wenselijk om dochtervennootschappen zoveel mogelijk ook onder het toepassingsbereik van de Code te brengen. Dochtervennootschappen zijn vennootschappen waarvan het Land aandelen houdt door tussenkomst van een derde (een tussenpersoon zoals een administratiekantoor of een holdingmaatschappij). Deze vennootschappen kunnen anders worden onttrokken aan de werkingssfeer van het onderhavig ontwerp.

Dochtervennootschappen staan door de tussenkomst van een of meerdere rechtspersonen op afstand van de directe invloed van de politiek. Vanwege de publieke- en maatschappelijke belangen van deze categorie vennootschappen is van belang dat de kernbeginselen en regels van de corporate governance zoveel mogelijk ook voor deze rechtspersonen op transparante en verantwoordelijke wijze worden toegepast.

Concreet betekent dit dat de minister, via de wettelijke of statutaire mogelijkheden die aan de rechtspersoon toekomen die zeggenschap uitoefent over de dochtervennootschap, zorg draagt voor de invoering van de Code. Dit zou bijvoorbeeld kunnen door in de statuten van de holding een bepaling op te nemen die de vertegenwoordiger van de aandeelhouder in de dochter (dat is over het algemeen de bestuurder van de holding) verplicht om de toepasselijkheid van de Code ook in de statuten van de desbetreffende dochtervennootschap(pen) vast te leggen.²

5. **Comply and explain**

Als uitgangspunt geldt dat de Code wordt opgevolgd. Het bestuur en de raad van commissarissen zijn primair verantwoordelijk voor de corporate governance van de rechtspersoon en voor de naleving van de Code. Omdat de aard van de rechtspersonen waarin de Code wordt toegepast, wezenlijk van elkaar kan verschillen, dient er ruimte te zijn voor afwijking in specifieke (en uitzonderlijke) gevallen.

Voor de afwijking van de Code wordt het principe van *comply and explain* toegepast. Dit houdt in dat rechtspersonen in beginsel niet mogen afwijken van de bepalingen van de Code. Afwijkingen kunnen onder bepaalde omstandigheden wel gerechtvaardigd zijn. Afwijking van de Code zonder dat deze omstandigheden zich hebben voorgedaan, is niet toegestaan.

---

² In de tabellen van paragraaf 2 (reikwijdte van de Code) zijn reeds enkele dochtervennootschappen genoemd. Elmar en WEB zijn dochtervennootschappen van Utilities N.V. Een ander voorbeeld is Fuels Marketing & Supply N.V.; dit is een dochtervennootschap van Refineria di Aruba N.V.

Gerechtvaardigde afwijking van de bepalingen van de Code is afhankelijk van de concrete omstandigheden waarin de rechtspersoon zich bevindt. De organen die bij de rechtspersoon zijn betrokken, moeten open staan voor een dialoog over de redengeving van de afwijking. Deze dialoog moet leiden tot een concrete vastlegging en onderbouwing van de afwijking. Het gerechtvaardigd afwijken van de bepalingen van de Code is geen op zichzelf staand doel, maar is bedoeld om op transparante wijze verantwoording af te leggen over de gerechtvaardigde gronden voor het afwijken door de rechtspersoon.

Artikel 3 van de Code bevat bepalingen over de naleving van de Code door de organen van de rechtspersoon. De rechtspersonen zijn ingevolge de regeling in artikel 3 van de Code verplicht jaarlijks te rapporteren over de naleving van de Code. Dit gebeurt in een afzonderlijk hoofdstuk van het jaarverslag van de rechtspersoon. In dat hoofdstuk wordt uitdrukkelijk aangegeven of de Code is opgevolgd en zo niet, waarom niet en in hoeverre daarvan is afgeweken.

De regeling in artikel 3 van de Code houdt in de kern in dat rechtspersonen verantwoorden waarom zij bepalingen van de Code niet toepassen. Vanaf het moment dat de Code van toepassing is op de rechtspersoon (bijvoorbeeld door de toepasselijkheid via de statuten) is de naleving van de Code een plicht en geen vrijblijvende keuze. Gerechtvaardigde afwijkingen van de Code worden behoorlijk onderbouwd en door alle organen van de rechtspersoon vastgelegd. Indien wordt afgeweken van de Code, dan bevat de uitleg bij afwijking in ieder geval de volgende elementen:

- a. de wijze waarop is afgeweken van de Code;
- b. de redenen voor afwijking; en
- c. voor zover van toepassing, een beschrijving van de alternatieve maatregelen die zijn genomen en een uiteenzetting van de wijze waarop met die maatregelen de doelstellingen van de betreffende bepaling in de Code zijn bereikt, of een verduidelijking van hoe die maatregelen bijdragen aan een goed ondernemingsbestuur van de rechtspersoon;
- d. een tijdpad waaruit blijkt op welk moment de bepalingen van de Code waarvan is afgeweken, wel worden toegepast.

De hiervoor beschreven systematiek van artikel 3 van de Code betekent dat het in Nederland, Sint Maarten en Curaçao geldende principe van 'comply or explain' een andere toepassing krijgt. Ingevolge artikel 3 lid 1 van de Code geldt 'comply' als hoofdregel voor de naleving van de bepalingen van de Code, en 'explain' slechts in uitzonderlijke gevallen wanneer afwijken is gerechtvaardigd. Dit heeft tot gevolg dat de regering het principe van 'comply or explain', anders wenst te verwoorden, namelijk als 'comply and explain'.

Gevolgen van niet-naleving van de Code: nietigheid of vernietigbaarheid

Indien de Code van toepassing is (verklaard) op een rechtspersoon, betekent dit dat niet-opvolging van of handelen in strijd met de bepalingen van de Code, dezelfde gevolgen heeft als het handelen in strijd met wettelijke of statutaire bepalingen. Indien een orgaan van een rechtspersoon in strijd handelt met een wettelijke of statutaire bepaling kan deze handeling nietig of vernietigbaar zijn. Degene die daartoe krachtens een wettelijk voorschrift bevoegd is, kan de nietigheid of vernietigbaarheid van de bestreden handeling inroepen. Het eindoordeel is uiteindelijk aan de (burgerlijke) rechter.

Comply and explain voor 'kleine' rechtspersonen

Voor rechtspersonen met een zeer beperkte omvang kan het bezwaarlijk zijn om volledig te voldoen aan alle bepalingen van de Code.³ De administratieve lasten die het volledig moeten voldoen aan alle bepalingen van de Code voor een kleine rechtspersoon met zich mee kan brengen, wegen in een dergelijk geval niet op tegen de te verwachten baten. Desalniettemin mag van elke rechtspersoon, ongeacht de omvang, worden verwacht dat kernwaarden zoals integriteit, transparantie en verantwoording worden toegepast.

---

³ De regering acht het niet opportuun om in de Code een uitputtende definitie of criteria te formuleren voor een 'kleine' rechtspersoon. Factoren als de omvang van de begroting, het aantal medewerkers of vrijwilligers enzovoort kunnen een rol spelen bij het antwoord op de vraag of sprake is van een 'kleine' rechtspersoon.

Het onderstaand overzicht bevat een indicatie van bepalingen of onderdelen daarvan waar ‘kleine’ rechtspersonen van kunnen afwijken zonder dat een uitgebreide *comply and explain* toelichting volgens de vereisten in artikel 3 behoeft te worden opgesteld. Hierbij dient te worden aangetekend dat het op de weg van de ‘kleine’ rechtspersoon ligt om in het jaarverslag onderbouwd te motiveren dat de desbetreffende (en mogelijke andere) bepalingen niet kunnen worden toegepast, omdat de naleving onevenredig zware lasten oplevert voor de rechtspersoon. Hierbij valt te denken aan de volgende bepalingen*:

Artikel	Onderwerpen
4 lid 8 onderdeel d	Verantwoordelijkheid van het bestuur voor de interne audit functie
4 lid 8 onderdeel e i	Tijdige informatievoorziening aan de externe accountant
4 lid 8 onderdeel i	Publicatie verslag op de website van de entiteit (dit mag ook een andere website zijn)
5	ESG-strategie
7	Bedrijfsplan
8	Risicobeheersing
9	Interne audit functie
25	Secretaris
40 - 44	Externe accountant

* De hierboven opgesomde bepalingen zijn slechts indicatief en niet uitputtend; het is aan de ‘kleine’ rechtspersoon om te motiveren welke bepalingen in de specifieke situatie een onevenredige last opleveren.

6. Verhouding tot andere wettelijke regelingen

De Code voorziet in een geheel nieuw wettelijk kader voor de corporate governance voor rechtspersonen in de publieke- en semipublieke sector.

Het rechtspersonenrecht wordt primair beheerst door de regels in Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek (BW) van Aruba (AB 1989 no. GT 100 en AB 2019 no. 38). De bepalingen in de Code zijn aanvullend op de regels in het BW. De voorschriften in het onderhavig ontwerp zijn complementair aan de corporate governance regels in de instellingslandsverordeningen van de krachtens publiekrecht ingestelde rechtspersonen.

De in het BW of (in het geval van publiekrechtelijke rechtspersonen) in een instellings-landsverordening geregelde bevoegdheden omtrent besluitvorming in een rechtspersoon in de (semi)publieke sector worden niet beperkt. De regels van het BW gelden onverkort. Dit geldt ook voor de corporate governance gerelateerde regels in de instellingslandsverordeningen van publiekrechtelijke rechtspersonen.

7. Financiële gevolgen

De invoering van de Code heeft geen directe financiële gevolgen voor de landsbegroting. De rechtspersonen die onder de reikwijdte van de Code vallen, zullen bijvoorbeeld kosten moeten maken voor het bij notariële akte wijzigen van de statuten. Sommige rechtspersonen zullen investeringen moeten doen om structurele wijzigingen in hun corporate governance door te voeren teneinde te voldoen aan de bepalingen van de Code. Dit zijn noodzakelijke investeringen die de corporate governance versterken en zich op de lange termijn terugverdienen. Aangezien voor de invoering van de Code wordt uitgegaan van het ‘maturity-model’ hebben de rechtspersonen, en in het bijzonder de ‘kleine’ rechtspersonen de ruimte om de invoering van de Code naar beschikbare capaciteit en middelen te verwezenlijken.

8. Resultaten consultatie

9. Advies van de Raad van Advies

[..]

Artikelsgewijze toelichting

Artikel 1

Dit artikel bevat de definitiebepalingen. Deze zijn gelijk aan de definities in de Landsverordening.

Voor de definitie van 'bestuurder' is de wettelijke of statutaire status doorslaggevend. Het gaat om de persoon die krachtens de wet of de statutaire bepalingen, kan worden aangemerkt als het (enig) lid van het orgaan, 'raad van bestuur'. De wettelijke of statutaire titel van deze persoon (bijvoorbeeld bestuurder, directeur, president, etc.) is voor deze kwalificatie niet van belang.

Het voorgaande geldt eveneens voor de definitie van 'commissaris'. Hierbij gaat het om de persoon die deel uitmaakt van het (intern) toezichthoudend orgaan van de rechtspersoon. De benaming van dat orgaan, zoals een raad van toezicht of een raad van commissarissen, is niet van belang voor de kwalificatie als commissaris.

Het begrip 'dochtermaatschappij' wordt gebruikt als verzamelterm voor dochtermaatschappijen en andere belangen van rechtspersonen. In het algemeen deel (paragraaf 4) is dit begrip en de toepasselijkheid ervan in het onderhavig ontwerp nader toegelicht.

ESG is in de opsomming opgenomen als afkorting van 'Environmental, Social and Governance'. Dit zijn drie centrale factoren voor bepalen van de duurzaamheid van een organisatie. ESG is oorspronkelijk gebaseerd op het eenvoudige idee dat bedrijven niet alleen voor de aandeelhouders rendement behoren te behalen op korte termijn, maar dat zij ook voor de langere termijn waarde creëren voor hun stakeholders, waaronder werknemers, klanten, leveranciers en de gemeenschap in het algemeen en daarbij rekening houden met het milieu. ESG in de zin van dit ontwerp richt zich dan ook op de manier waarop de entiteiten in de publieke- en semipublieke sector zoeken naar een evenwicht tussen enerzijds hun eigen belangen en doelstellingen, waaronder financieel economische resultaten en anderzijds kernwaarden van goed corporate governance, sociale belangen en het milieu. Wat van een entiteit in de publieke- en semipublieke sector ter zake van ESG wordt verwacht en hoe het bestuur daar namens de entiteit verantwoording over aflegt, is uitgewerkt in artikel 5. Verwezen wordt naar de toelichting bij deze bepaling.

Waar in het ontwerp de term 'rechtspersoon' wordt gebruikt, wordt een rechtspersoon in de publieke- of semipublieke sector bedoeld. Onder de publieke sector vallen de publiekrechtelijke rechtspersonen en entiteiten die tot het Land behoren. Dit zijn de bij landsverordening ingestelde rechtspersonen, zoals de Centrale Bank van Aruba (CBA), de Aruba Tourism Authority (ATA) of de Sociale Verzekeringsbank (SVB).

Rechtspersonen in de semipublieke sector zijn (i) vennootschappen met statutaire zetel in Aruba, waarvan de aandelen of certificaten van aandelen geheel of gedeeltelijk, direct of indirect worden gehouden door het Land en (ii) stichtingen en verenigingen met statutaire zetel in Aruba waarvan één of meer bestuurders dan wel één of meer commissarissen of vergelijkbare functionarissen kunnen worden benoemd en/of ontslagen door, met goedkeuring van of op voordracht van de Minister en stichtingen of verenigingen met statutaire zetel in Aruba waarvan de Minister bevoegd is de statuten te wijzigen.

In de kern gaat het bij de rechtspersonen in de semipublieke sector om twee categorieën. Tot de eerste categorie behoren de overheidsvennootschappen en hun dochtervennootschappen. Dit zijn vennootschappen waarin het Land direct of indirect in de vorm van aandeelhouderschap participeert. Dit betekent dat ook wanneer het Land aandelen houdt in een vennootschap door tussenkomst van een derde (een tussenpersoon zoals een administratiekantoor of een holdingmaatschappij), de bepalingen van het onderhavig ontwerp van toepassing zijn. Voorts is voor de toepasselijkheid van het onderhavig ontwerp niet doorslaggevend dat het Land als meerderheidsaandeelhouder van een vennootschap wordt aangemerkt. De privaatrechtelijke regels uit Boek 2 BW kunnen in dat geval met zich meebrengen dat de Code niet wordt ingevoerd in een naamloze vennootschap waarin het Land

niet de meerderheid van de aandelen heeft en de meerderheidsaandeelhouder niet tot invoering van de Code wenst over te gaan.

Tot de tweede categorie rechtspersonen in de semipublieke sector behoren de overheidsstichtingen. Dit zijn stichtingen waarin de overheid door middel van statutaire benoemingsrechten of de bevoegdheid om statuten te wijzigen, invloed kan uitoefenen. Er zijn ook stichtingen zijn waarmee het Land een subsidierelatie heeft. Ook voor die stichtingen hecht de regering veel waarde aan goede corporate governance. Het Land kan via de subsidievoorwaarden of door middel van een 'service level agreement' proberen te bewerkstelligen dat de bepalingen van de Code ook door deze stichtingen worden toegepast.

Artikel 2

De reikwijdte van de Code is in het algemeen deel (paragraaf 2) toegelicht. De regering beoogt een zo breed mogelijk toepassingsbereik onder de rechtspersonen in de publieke- en semipublieke sector. Hierbij wordt nogmaals benadrukt dat voor de rechtspersonen die krachtens het BW zijn opgericht, de statuten de toepasselijkheid van de Code dienen te bepalen. Op de betrokken ministers geldt krachtens Landsverordening een inspanningsplicht voor het bewerkstelligen van de noodzakelijke statutenwijziging.

De Code is in beginsel niet van toepassing op rechtspersonen die niet tot de semipublieke sector behoren. Deze rechtspersonen kunnen de bepalingen van de Code wel vrijwillig toepassen of in het geval van door de overheid gesubsidieerde rechtspersonen, worden verzocht de Code toe te passen. De bevoegde organen van dergelijke rechtspersonen zullen daarvoor de statuten van de rechtspersoon moeten wijzigen.

Artikel 3

De naleving van de bepalingen van de Code is toegelicht in het algemeen deel (paragraaf 5). Als uitgangspunt geldt dat de bepalingen van de Code door alle organen van de rechtspersoon worden nageleefd en dat afwijkingen – mits gerechtvaardigd – slechts mogelijk zijn indien deze afwijkingen volgens de systematiek van artikel 3 van de Code worden onderbouwd. In het algemeen deel is een overzicht opgenomen van de organen die – per categorie rechtspersoon – worden geacht de bepalingen van de Code na te leven.

Voor rechtspersonen met een zeer beperkte omvang is van belang dat het bestuur in het jaarverslag, bij niet volledige naleving, motiveert waarom het naleven van (sommige) bepalingen in de Code dermate onevenredig zware lasten oplevert voor de rechtspersoon dat dit (nog) niet van haar gevergd kan worden.

Artikel 4

Artikel 4 bevat bepalingen die betrekking hebben op de taken en verantwoordelijkheden van het bestuur van de rechtspersoon. Deze gelden in aanvulling op de wettelijke en statutaire taken en verantwoordelijkheden van het bestuur. Deze worden beschouwd als minimumvereisten voor transparant en verantwoordelijk bestuur.

Van bestuurders en commissarissen wordt verwacht dat zij duurzaam handelen door zich bij de uitoefening van hun taken te richten op creatie van waarde op de lange termijn. Bij het bepalen van de strategie en het nemen van beslissingen staat de houdbaarheid daarvan op de lange termijn centraal en worden belangen van stakeholders zorgvuldig gewogen. Eveneens verlangt lange termijn waardecreatie bewustzijn van en anticiperen op ontwikkelingen in nieuwe technologieën en veranderingen in businessmodellen. Voldoende oog voor de bredere context waarin de rechtspersoon opereert, draagt bij aan het bestendig succes en sluit daarmee aan bij het belang van de rechtspersoon.

De opsomming in lid 8 geeft ook duidelijk weer dat deze taken en verantwoordelijkheden aan het bestuur worden opgedragen en uitdrukkelijk niet tot de taken van de raad van commissarissen behoren.

Vanzelfsprekend dient de raad van commissarissen toezicht te houden op de wijze waarop het bestuur invulling geeft aan de opgedragen taken en verantwoordelijkheden.

Het bestuur stelt een gedragscode op en ziet toe op de werking en de naleving ervan door zichzelf en de werknemers van de rechtspersoon. Het bestuur informeert de raad van commissarissen over de bevindingen en observaties ten aanzien van de werking en de naleving. De gedragscode wordt op de website van de rechtspersoon geplaatst.

De regering acht van belang dat de rechtspersoon beschikt over een deugdelijke regeling voor het melden van (vermoedens van) mistanden. Het bestuur is verantwoordelijk voor het vaststellen en in standhouden van een dergelijke regeling, waartoe ook een regeling behoort ter bescherming van melders van (vermoedens van) misstanden. Handvatten voor de inhoud van een regeling voor het melden van misstanden zijn opgenomen in artikel 16.

In het kader van transparantie dienen de corporate governance huishouding en de naleving van de bepalingen van de Code door de rechtspersoon, inzichtelijk te zijn op de website van de rechtspersoon. Ook dit is een taak die aan het bestuur wordt opgedragen. Voor zover de rechtspersoon (nog) niet beschikt over een eigen website, kan de rechtspersoon gebruik maken van de website van de Arubaanse overheid.

Artikel 5

Van bestuurders en commissarissen wordt verwacht dat zij duurzaam handelen door zich bij de uitoefening van hun taken te richten op creatie van waarde op de lange termijn. Bij het bepalen van de strategie en het nemen van beslissingen staat de houdbaarheid daarvan op de lange termijn centraal en geven bestuurders en commissarissen zich rekenschap van de effecten van het handelen van de rechtspersoon en de met haar verbonden onderneming (of uitvoering van wettelijke- en statutaire taken) in de productie- en waardeketen en worden belangen van stakeholders zorgvuldig gewogen.

Stakeholders zijn groepen en individuen die direct of indirect het bereiken van de doelstellingen van de rechtspersoon beïnvloeden of erdoor worden beïnvloed: werknemers, aandeelhouders en andere kapitaalverschaffers, toeleveranciers, afnemers, de Arubaanse samenleving en andere belanghebbenden. Eveneens verlangt lange termijn waardecreatie bewustzijn van en anticiperen op ontwikkelingen in nieuwe technologieën en veranderingen.

Voldoende oog voor de bredere context waarin de rechtspersoon opereert, draagt bij aan het bestendig succes en sluit daarmee aan bij het belang van de rechtspersoon.

Er zijn situaties denkbaar waarin de focus op de lange termijn niet langer aan de orde is voor een vennootschap, bijvoorbeeld in geval van faillissement of bij een overname, en het bestaansrecht van de rechtspersoon eindig is. De rechtspersoon leeft de Code dan na door uitleg te geven waarom lange termijn waardecreatie niet (langer) aan de orde is.

Amerikaanse en Europese codes benadrukken sinds enige jaren ook het belang van goede “Environmental and Social Governance” (ESG).

ESG-aspecten vormen een belangrijk onderdeel van de strategie van een rechtspersoon die zich richt op lange termijn waardecreatie. Het is een veelomvattend onderwerp, dat zich wereldwijd in een transitiefase bevindt. Dat geldt ook voor de formulering van in de toekomst te hanteren ESG-standaarden. Het is van belang dat rechtspersonen inzicht geven in de wijze waarop zij invulling geven aan de ESG-aspecten van hun handelen. Dit kan worden bereikt door het volgende raamwerk te hanteren dat in de Code is neergelegd:

- Rechtspersonen formuleren als onderdeel van hun strategie voor lange termijn waardecreatie een heldere strategie op het gebied van ESG.
- Ter zake worden concrete doelstellingen geformuleerd.
- Over deze ESG-strategie treden rechtspersonen in dialoog met relevante stakeholders
- In het bestuursverslag wordt verantwoording afgelegd over de ESG-strategie, de genomen acties, en de nagestreefde en de behaalde resultaten inclusief de effecten in de productie- en waardeketen (waar mogelijk gekwantificeerd en gemonetariseerd).

- Overheidsvennootschappen en -stichtingen kunnen er desgewenst voor kiezen om, al dan niet in hun statuten of als onderdeel van hun strategie, een ‘purpose’ te formuleren. Een purpose kan bijvoorbeeld weergeven welk doel de overheidsvennootschap of -stichting en de met haar verbonden onderneming nastreeft in de samenleving, en welke beginselen en waarden als leidraad gelden voor de overheidsvennootschap of -stichting.

Artikel 6

Artikel 6 bevat vereisten met betrekking tot de benoemingsprocedure en competenties voor leden van het bestuur. Als uitgangspunt geldt dat de benoeming van een bestuurder wordt gebaseerd op een vooraf door de raad van commissarissen opgestelde profielschets. Hierbij is – onder andere – van belang dat de bestuurder over voldoende deskundigheid beschikt om tijdig kansen en risico’s te signaleren en daarop te acteren. Voorts dient de benoemingsprocedure transparant te zijn. De raad van commissarissen is verantwoordelijk voor het volgen van een transparantie (her)benoemingsprocedure.

In het derde lid is bepaald dat een politiek gezagdrager tot na een jaar na de beëindiging van de ambtsperiode niet mag worden benoemd als bestuurder van een rechtspersoon. Met deze bepaling wordt beoogd om te voorkomen dat politieke gezagsdragers hun politieke invloed gebruiken om bestuurder van een rechtspersoon te worden.

Een bestuurder wordt benoemd voor een periode van maximaal zeven (7) jaar. Herbenoeming is beperkt mogelijk tot een maximum van tweemaal drie jaar. Een bestuurder van een rechtspersoon in de publieke- of semipublieke sector mag niet langer dan 13 jaar in functie zijn. Het is mogelijk deze termijn op te splitsen in meerdere kortere benoemingsperiodes, bijvoorbeeld eenmaal vier (4) jaar, eenmaal drie (3) jaar en dan mogelijk nog eens tweemaal drie (3) jaar. De beperkte benoemingsduur is bedoeld om rolatie en verjonging te faciliteren en tegelijkertijd de continuïteit van de rechtspersoon te bevorderen.

Artikel 7 en 8

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van een meerjarig bedrijfsplan. De inhoud van het bedrijfsplan verschilt per type rechtspersoon, maar bevat ten minste de strategie, het beleid en de realisatie van de doelstellingen van de rechtspersoon.

Onderdeel van het bedrijfsplan is ook een door het bestuur opgemaakte weergave van de risico’s die zijn verbonden aan het door het bestuur uitgestippelde beleid. Hierbij dient het bestuur aandacht te besteden aan zowel interne als externe risico’s.

Risicobeheersing is als afzonderlijke verantwoordelijkheid voor het bestuur neergelegd in artikel 8. Het bestuur dient de interne en externe risico’s voor de rechtspersoon te identificeren en analyseren. Het bestuur stelt de risicobereidheid vast en besluit welke maatregelen tegenover de risico’s worden gezet. Op basis van de risicobeoordeling ontwerpt het bestuur adequate interne risicobeheersing- en controlesystemen. De interne risicobeheersings- en controlesystemen dienen te zijn toegesneden op de desbetreffende rechtspersoon. Dit geeft kleinere rechtspersonen de mogelijkheid om met minder omvangrijke procedures te volstaan.

In artikel 8, vijfde lid worden ‘klokkenluiders’ genoemd. Het bestuur dient bij het inrichten van risicobeheersingssystemen, rekening te houden met de signalen van klokkenluiders. De regeling voor klokkenluiders wordt in de toelichting bij artikel 16 beschreven. Artikel 16 van de Code bevat voorschriften die zijn gericht op het melden van vermoedens van misstanden en onregelmatigheden bijvoorbeeld door middel van een klokkenluidersregeling.

In Aruba gelden thans geen wettelijke regels voor het verplicht vaststellen van een regeling voor het melden van misstanden. Evenmin is er een wettelijke regeling voor de bescherming van klokkenluiders. In de praktijk is het wel mogelijk dat de rechtspersoon, een klokkenluidersregeling heeft die is vastgelegd in een reglement. Dit reglement maakt onderdeel uit van de corporate governance van de rechtspersoon.

Artikel 9

Het uitgangspunt is dat rechtspersonen voor de uitvoering van de taak van de interne auditfunctie, een interne audit dienst inrichten. Mocht van dit uitgangspunt worden afgeweken, bijvoorbeeld als de omvang van de rechtspersoon zich daarvoor niet leent, dan kan uitbesteding een adequaat alternatief zijn. Ook in het geval van uitbesteding, blijven de raad van commissarissen en de auditcommissie betrokken bij de taakuitvoering van de interne auditfunctie.

De interne auditfunctie rapporteert hiërarchisch aan het bestuur. Indien het bestuur uit meerdere bestuurders bestaat, kan worden bepaald dat één bestuurder optreedt als aanspreekpunt voor de interne auditfunctie. Het bestuur blijft dan collectief verantwoordelijk voor het functioneren van de interne auditfunctie.

Artikel 10

Evaluatie van het bestuur en van individuele bestuurders is belangrijk voor het optimaal functioneren van het bestuur. Doel van de evaluaties is een kritische reflectie op het functioneren van bestuurders. Jaarlijkse evaluatie kan de kwaliteit van het functioneren van het bestuur bevorderen en eraan bijdragen dat bij voorbereiding van de (her)benoeming van een bestuurder de juiste keuzes worden gemaakt, ook in verband met de gepaste (diverse) samenstelling van het bestuur. De wijze waarop evaluatie zal plaatsvinden kan, naar keuze van de rechtspersoon, verschillen. Van belang is dat de raad van commissarissen minimaal eenmaal per jaar en buiten de aanwezigheid van het bestuur, het functioneren van het bestuur als collectief en de individuele bestuurders evalueert.

Artikel 10 biedt ook de mogelijkheid van zelfevaluatie door het bestuur. Zelfevaluatie kan collectief plaatsvinden, op individuele basis tussen de voorzitter en de leden afzonderlijk, of met hulp van een externe deskundige. Iedere bestuurder moet zich tijdens de evaluatie in vertrouwen kunnen uitspreken. Het wordt aanbevolen om de jaarlijkse zelfevaluatie van het bestuur onder begeleiding van een externe deskundige te doen plaatsvinden.

Het verslag van de raad van commissarissen bevat een samenvatting van het evaluatieproces en de hieruit voortvloeiende acties.

Artikel 11

Het bestuursverslag is onderdeel van de jaarstukken van de rechtspersoon. Artikel 11 lid 1 bevat minimumvereisten voor de inhoud van het bestuursverslag. De in het eerste lid genoemde onderwerpen zijn strategie, ESG en de beheersing van risico's.

Het tweede lid heeft betrekking op de verklaring van het bestuur ten aanzien van de risico's van de rechtspersoon. Het bestuur verklaart op basis van het tweede lid in voldoende mate inzage te hebben gegeven in de risico's en blikt daarbij tevens vooruit naar de risico's die relevant zijn voor de continuïteit van de rechtspersoon. Het betreft zowel gesignaleerde materiële tekortkomingen als materiële risico's en onzekerheden die redelijkerwijs zijn te voorzien op het moment dat de verklaring door het bestuur wordt gegeven.

Artikel 12

Informatievoorziening van het bestuur aan de raad van commissarissen is van cruciaal belang voor de toezichthoudende functie van de raad van commissarissen. Artikel 12 bevat voorschriften die deze informatievoorziening moeten optimaliseren.

Als uitgangspunt geldt dat het bestuur de raad van commissarissen actief, tijdig en volledig voorziet van de informatie die benodigd is voor de taken van de raad van commissarissen. De raad van commissarissen heeft daarin ook een eigen verantwoordelijkheid en rol. Zo kan de raad als collectief, maar kunnen ook individuele commissarissen informatie opvragen van het bestuur, medewerkers of externe betrokkenen (zoals de externe accountant of adviseurs). Echter, informatieverzoeken dienen binnen de grenzen van de taken van de raad van commissarissen te blijven. Dit betekent dat uitsluitend

informatie die van belang is voor de toezichthoudende taken van de raad van commissarissen kunnen worden opgevraagd. Bovendien zullen dergelijke verzoeken van individuele commissarissen in de regel door tussenkomst van de voorzitter van de raad aan het bestuur worden overgebracht en zullen de andere raadsleden van het verzoek en de afhandeling daarvan tijdig op de hoogte worden gesteld.

In het zesde lid worden voorbeelden genoemd van zaken die het bestuur tijdig en volledig verstrekt aan de raad van commissarissen. Dit zijn bijvoorbeeld vergaderdata, kwartaalcijfers, of andere informatie die relevant is voor de uitoefening van het toezicht door de raad van commissarissen. De opsomming in het zesde lid is niet-limitatief, de aard van de verstrekte informatie kan per categorie en type rechtspersoon verschillen. Zo kunnen in- en aankoopcontracten van belang zijn om te delen met de raad van commissarissen. De regering acht het onwenselijk om in de Code te bepalen om welke drempelbedragen het moet gaan of welke type overeenkomsten dienen te worden verstrekt. Het ligt voor de hand dat het bestuur en de raad van commissarissen ten behoeve van de tijdige en volledige informatie-uitwisseling een informatieprotocol opstellen, waarin wordt vastgelegd welke informatie op welke moment wordt gedeeld. Aangezien de noodzaak voor het vaststellen van een informatieprotocol ook per type rechtspersoon kan verschillen, wordt voornamelijk niet noodzakelijk geacht in de Code – conform het principe van *comply and explain* – voor te schrijven dat een informatieprotocol moet worden vastgesteld.

Artikel 13

Het bestuur is verantwoordelijk voor de kwaliteit en de volledigheid van het jaarverslag van de rechtspersoon. Dit geldt ook voor de financiële verslaggeving van de rechtspersoon. De raad van commissarissen ziet erop toe dat het bestuur de verantwoordelijkheid voor het jaarverslag en financiële verslaggeving op de juiste wijze vervult.

Artikel 14

Dit artikel bevat voorschriften voor het zo optimaal mogelijk functioneren van het bestuur. Evenwichtige besluitvorming, zoals genoemd in het eerste lid houdt in dat het bestuur in het besluitvormingsproces rekening houdt met het belang van de rechtspersoon en de belangen van de bij de rechtspersoon betrokken stakeholders (belanghebbenden). Het is aan het bestuur om de belangen van die stakeholders te identificeren en classificeren. Vervolgens dient het bestuur de geïdentificeerde belangen van derden af te wegen tegen het belang van de rechtspersoon. Het uiteindelijke besluit van het bestuur, dient de uitkomst te zijn van een evenwichtige afwegingen van het belang van de rechtspersoon en de gewogen belangen van derden. Effectieve besluitvorming houdt in dat het bestuur in het besluitvormingsproces de kwaliteit (voor de rechtspersoon) en de aanvaardbaarheid (voor zowel de rechtspersoon als stakeholders) van het te nemen besluit bewaakt.

Het bestuur is zelf verantwoordelijk voor het op peil houden van de kennis en vaardigheden van de individuele leden. Dit geldt ook voor de (voldoende) tijdsbesteding aan de bestuurlijke taken.

Artikel 15

De organisatiecultuur kan worden gedefinieerd als de normen en waarden die impliciet en expliciet leidend zijn bij het handelen en het gedrag dat daaruit voortvloeit. Organizationalcultuur is een referentiekader op basis waarvan het eigen handelen en dat van anderen wordt beoordeeld. Een gezonde organisatiecultuur helpt misstanden en onregelmatigheden te voorkomen.

Artikel 15 adresseert organisatiecultuur, maar schrijft niet voor wat cultuur precies is of zou moeten zijn. Het is aan het bestuur om invulling aan de organisatiecultuur te geven. Bij het vormgeven van de organisatiecultuur wordt rekening gehouden met het bestaan van mogelijke verschillende subculturen binnen de rechtspersoon.

Artikel 16

De voorschriften in artikel 16 zijn gericht op het melden van vermoedens van misstanden en onregelmatigheden. In Aruba gelden thans geen wettelijke regels voor het verplicht vaststellen van een regeling voor het melden van misstanden. Op basis van de in Nederland geldende *Wet huis voor*

klokkenluiders is een werkgever bij wie in de regel ten minste vijftig personen werkzaam zijn, verplicht een procedure vast te stellen voor het omgaan met het melden van een vermoeden van een misstand binnen zijn organisatie.

De regering acht het opportuun om in de Code te bepalen dat naast het kunnen melden van misstanden in de regeling ook onregelmatigheden kunnen worden gemeld. Ingevolge het vijfde lid informeert de externe accountant de voorzitter van de auditcommissie onverwijld wanneer hij onregelmatigheden ontdekt in de uitoefening van zijn functie.

Artikel 17

Artikel 17 bevat bepalingen over de taken van de raad van commissarissen. De primaire taak van de raad van commissarissen is het houden van toezicht op het functioneren van het bestuur (lid 1). De raad van commissarissen kan het bestuur ook met raad bijstaan (lid 4).

Het vijfde lid bevat een (niet-limitatieve) opsomming van de onderdelen waar de raad van commissarissen toezicht op dient te houden.

De verantwoordelijkheden van de raad van commissarissen en van individuele commissarissen zijn genoemd in de leden 6 tot en met 11. De commissaris dient er zorg voor te dragen dat hij voldoende tijd beschikbaar maakt om zijn taken te kunnen vervullen. Ook is de raad en de individuele commissaris verantwoordelijk voor het tijdig en volledig verkrijgen van de juiste informatie.

De taakverdeling binnen de raad van commissarissen wordt vastgelegd in een reglement. Dit reglement wordt gepubliceerd op de website van de rechtspersoon.

Artikel 18

Een diverse samenstelling van de raad van commissarissen draagt bij aan effectief toezicht. Voor een waardevolle discussie binnen de raad van commissarissen zijn diversiteit van opvattingen, voldoende ruimte voor tegenspraak maar ook teamwork en cohesie essentiële voorwaarden. Diversiteit in deskundigheid, ervaring, competenties, persoonlijke kwaliteiten, leeftijd, genderidentiteit, nationaliteit en (culturele) achtergrond leidt tot verschillende perspectieven die op hun beurt mogelijke *group think* kunnen helpen voorkomen. Waar een grote mate van diversiteit aanwezig is, zal evenwel extra oog moeten zijn voor de cohesie binnen de raad van commissarissen. Diversiteit heeft weinig betekenis zonder dat tevens sprake is van inclusiviteit. Dit betekent dat er voldoende aandacht moet zijn voor respectvolle en betrokken bejegening over en weer binnen een diverse raad.

Diversiteit in de samenstelling van de raad van commissarissen heeft ten doel dat de commissarissen onafhankelijk (ten opzichte van elkaar, het bestuur en deelbelangen) en kritisch kunnen opereren (lid 3).

Ook voor de raad van commissarissen geldt dat een politieke gezagsdrager tot en met een jaar na de beëindiging van de ambtsperiode niet mag worden benoemd in de raad van commissarissen (lid 4).

De raad van commissarissen stelt een profielschets op voor de leden en houdt daarbij rekening met de aard en de activiteiten van de rechtspersoon. De profielschets wordt gepubliceerd op de website van de rechtspersoon.

Artikel 19

In artikel 19 is de onafhankelijkheid van de commissarissen bepaald. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen formele onafhankelijkheid en materiële onafhankelijkheid. Formele onafhankelijkheid heeft betrekking op formele betrekkingen van de commissaris, zoals huidige en voormalige (neven-)functies en familiebetrekkingen. In het tweede lid is bepaald welke betrekkingen of belangen niet worden toegestaan voor de benoeming van een commissaris.

Materiële onafhankelijkheid ziet op onafhankelijkheid in de uitoefening van de functie door de commissaris. De commissaris laat zich niet leiden of beïnvloeden door (deel)belangen van degenen die hem hebben voorgedragen of benoemd. Deelbelangen van buiten de rechtspersoon zijn voor de

commissaris ondergeschikt aan de belangen van de rechtspersoon. Mogelijke deelbelangen worden door hem ook transparant gedeeld met de andere commissarissen zodat ook zij zelf kunnen toetsen of inderdaad steeds het belang van de rechtspersoon voorop staat.

In het kader van transparantie en de verantwoording over een onafhankelijke en evenwichtige samenstelling van de raad van commissarissen, is in het vijfde lid bepaald dat in het verslag van de raad van commissarissen onder andere opgave wordt gedaan over de relevante hoofd- en nevenfuncties van de commissarissen.

Artikel 20

De effectiviteit van de raad van commissarissen wordt bepaald door de samenstelling, waarbij omvang, deskundigheid, diversiteit en onafhankelijkheid bepalend zijn. Bij herbenoeming wordt kritisch gekeken of de betreffende commissaris met gepaste afstand toezicht houdt en of de nodige kennis en ervaring in de raad van commissarissen aanwezig zijn.

Een benoemingstermijn van twee keer vier jaar voor commissarissen is het uitgangspunt (eerste en tweede lid). In uitzonderingsgevallen kan de benoemingsperiode na acht jaar nog eenmaal worden verlengd met maximaal vier jaar. Dit wordt gemotiveerd in het verslag van de raad van commissarissen.

Voor de continuïteit en effectiviteit van het toezicht is het van belang dat de raad van commissarissen een aftreedrooster en plan voor opvolging vaststelt. Hierbij is van belang te voorkomen dat commissarissen tegelijk aftreden.

Artikel 21

Het kan voorkomen dat voormalige bestuurders van een rechtspersoon worden voorgedragen om lid te worden van de raad van commissarissen van diezelfde rechtspersoon. Artikel 21 bevat een regeling waarmee wordt beoogd te voorkomen dat een voormalig bestuurder, nadat hij is benoemd als commissaris toezicht houdt op zijn eigen (vlak daarvoor genomen) besluiten en handelen. Als regel geldt dat een voormalig bestuurder pas na drie jaar na het beëindigen van zijn bestuurderstaken van een rechtspersoon, kan worden benoemd als commissaris van die rechtspersoon.

Artikel 22

De voorzitter van de raad van commissarissen heeft doorgaans meer taken dan de overige leden. Artikel 22 bevat bepalingen over het toewijzen van taken aan de voorzitter en de wijze waarop deze taken worden uitgevoerd.

Tenzij de statuten of de wet anders bepalen, heeft de voorzitter niet meer bevoegdheden dan de overige leden van de raad van commissarissen. De voorzitter is niet de 'baas' van de raad van commissarissen. De voorzitter is belast met het toezien op het zo optimaal mogelijk functioneren van de raad van commissarissen. Zijn bijzondere taken in dit kader zijn opgesomd in het vijfde lid.

Artikelen 23 tot en met 25

Deze artikelen behoeven geen nadere toelichting.

Artikel 26

Teneinde de continuïteit en effectiviteit van het toezicht te bevorderen, is van belang dat nieuwe leden van de raad van commissarissen een op de functie toegesneden introductieprogramma volgen. Artikel 26 bevat een opsomming van onderwerpen die in ieder geval aan bod dienen te komen bij de 'onboarding' van nieuwe commissarissen.

Ook na de introductieperiode is het voor commissarissen belangrijk om hun kennis en vaardigheden op peil te houden. Daarom bevat het derde lid het voorschrift dat de raad van commissarissen investeert in 'education permanente' en daarvan verslag doet in het verslag van de raad van commissarissen.

Aanbevolen wordt jaarlijks persoonlijk of als collectief minimaal 10 tot 20 uur te investeren in het volgen van seminars, cursussen, voordrachten en dergelijke op het gebied van corporate governance.

Artikel 27

De aanwezigheid van commissarissen bij vergaderingen is een belangrijk aandachtspunt voor de raad van commissarissen. De voorzitter van de raad van commissarissen houdt de aanwezigheid van de leden bij en spreekt hen aan op frequente afwezigheid.

Mede als gevolg van de COVID-19 pandemie en technologische ontwikkelingen zijn videovergaderingen gebruikelijk geworden in de raad van commissarissen. Ook voor commissarissen die in het buitenland wonen of verblijven is het gemakkelijk om vergaderingen via een videoverbinding te volgen. Echter, een via videoverbinding te volgen vergadering kan ten koste gaan van de dynamiek van de vergadering en uiteindelijk het functioneren van de raad van commissarissen. Om die reden is in het derde lid bepaald dat niet meer dan de helft van de vergaderingen van de raad via een videoverbinding mag worden gevolgd.

Artikel 28

Anders dan bij het bestuur is de raad van commissarissen zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit van zijn eigen functioneren. De zelfevaluatie van de raad van commissarissen dient wel aan bepaalde minimumeisen te voldoen. Doel van de zelfevaluaties is een kritische reflectie op het functioneren van commissarissen. Jaarlijkse evaluatie kan de kwaliteit van het functioneren van de raad van commissarissen bevorderen en eraan bijdragen dat bij voorbereiding van de (her)benoeming van een commissaris de juiste keuzes worden gemaakt, ook in verband met de gepaste (diverse) samenstelling van de raad van commissarissen. De wijze waarop zelfevaluatie zal plaatsvinden kan, naar keuze van de rechtspersoon, verschillen. Zelfevaluatie vindt collectief plaats en, op individuele basis tussen de voorzitter

en de leden afzonderlijk, of met hulp van een externe deskundige. Iedere commissaris moet zich tijdens de evaluatie in vertrouwen kunnen uitspreken. Het wordt aanbevolen om de jaarlijkse evaluatie periodiek onder begeleiding van een externe deskundige te doen plaatsvinden. Het verslag van de raad van commissarissen bevat een samenvatting van het evaluatieproces en de hieruit voortvloeiende acties.

Artikel 29

Het verslag van de raad van commissarissen behoort – evenals het bestuursverslag – tot de jaarstukken van de rechtspersoon. In dit verslag rapporteert de raad over het uitgeoefende toezicht in het voorgaande boekjaar.

Het verslag bevat ook een overzicht van alle voor de uitoefening van de functie relevante nevenfuncties van de commissarissen en de functies die zij bekleeden binnen organisaties die op enigerlei wijze zakelijke betrekkingen hebben met de rechtspersoon.

Artikel 30

De raad van commissarissen kan commissies instellen. Hierbij is van belang om in ogenschouw te houden dat het instellen van commissies geen consequenties heeft voor de collectieve verantwoordelijkheid van de raad van commissarissen voor het toezicht op het bestuur. Ook de hoofdelijke aansprakelijkheid van individuele commissarissen blijft na het instellen van commissies onaangetast, ook al maakt in een voorkomend geval een commissaris geen deel uit van een bepaalde commissie.

Voor elke commissie wordt een reglement opgesteld waarin is bepaald wat de rol en verantwoordelijkheid van de desbetreffende commissie is, wat de samenstelling van de commissie is en hoe zij haar taken uitvoert.

De voorzitter van de raad van commissarissen kan niet tegelijkertijd voorzitter zijn van de auditcommissie of de remuneratiecommissie.

De commissies doen aan de raad van commissarissen verslag van hun werkzaamheden en de vergaderingen. In het verslag van de raad van commissarissen wordt een inhoudelijke toelichting gegeven op de belangrijkste onderwerpen die in de vergaderingen van de commissies aan de orde zijn gekomen.

Artikel 31 en 32

Deze bepalingen hebben betrekking op de auditcommissie. Indien de raad van commissarissen meer dan vier leden bevat, wordt een auditcommissie ingesteld.

Artikel 31, tweede lid bevat een opsomming van de onderwerpen waar de auditcommissie zich in ieder geval op dient te richten.

De auditcommissie is het eerste aanspreekpunt voor de interne auditfunctie (indien aanwezig) en voor de externe accountant wanneer een van hen onregelmatigheden constateert in de inhoud van financiële rapportages van het bestuur. Onder reguliere omstandigheden is het bestuur aanspreekpunt voor de interne auditfunctie en de externe accountant.

Artikel 32 bevat voorschriften ter zake van de vergaderingen van de auditcommissie. Van belang is dat de auditcommissie ten minste tweemaal per jaar buiten de aanwezigheid van het bestuur, vergadert met de externe accountant.

De auditcommissie maakt verslag van haar vergaderingen en bevindingen. Een weergave daarvan wordt opgenomen in het jaarlijkse verslag van de raad van commissarissen.

Artikel 33

De raad van commissarissen kan naast de commissies genoemd in de Code (auditcommissie, remuneratiecommissie en selectie- en benoemingscommissie, andere commissies instellen. Voor elke commissie wordt een afzonderlijk reglement vastgesteld. Het jaarlijks verslag van de raad van commissarissen vermeldt de samenstelling van de verschillende commissies en een toelichting op de belangrijkste onderwerpen die in de commissies aan bod zijn gekomen. De raad van commissarissen ontvangt van elk van de commissies een verslag van de beraadslagingen en bevindingen.

Artikel 34 tot en met 37

Dit hoofdstuk heeft betrekking op de rol van de algemene vergadering van aandeelhouders. Voor de entiteiten in de semipublieke sector geldt in de meeste gevallen dat het Land aandeelhouder is. Goede corporate governance veronderstelt een transparante deelname van het Land als aandeelhouder aan de besluitvorming in de algemene vergadering en adequate bescherming van eventuele houders van minderheidsbelangen.

Ook veronderstelt goede corporate governance dat het Land zich als aandeelhouder committeert aan de governance van de rechtspersoon en aan de verdeling van taken en bevoegdheden zoals opgenomen in de Code.

In artikel 35, eerste lid is de voorzitter van de algemene vergadering genoemd. Wie deze functie in de praktijk vervult, kan per rechtspersoon verschillen. Dit is afhankelijk van hetgeen hierover is bepaald in de statuten van de rechtspersoon. In veel gevallen fungeert de voorzitter van de raad van commissarissen als voorzitter van de algemene vergadering. Echter, in sommige gevallen kan de algemene vergadering een andere persoon aanwijzen. Hierbij wordt wel opgemerkt dat ingevolge artikel 2:132 lid 3 BW, bestuurders en commissarissen een raadgevende stem hebben in de algemene vergadering en bij besluitvorming buiten vergadering. Dit houdt in dat indien het Land enig aandeelhouder is van een overheidsvennootschap, de leden van het bestuur en van de raad van commissarissen moeten zijn uitgenodigd voor de algemene vergadering van aandeelhouders en daarin hun raadgevende stem moeten kunnen uitbrengen. Vanuit het perspectief van goede corporate governance wordt het onwenselijk geacht dat een minister als vertegenwoordiger van de aandeelhouder, fungeert als voorzitter van de algemene vergadering.

In dit kader is ook de informatiepositie van het Land als (meerderheids-)aandeelhouder van belang. Ingevolge artikel 37 dragen het bestuur en de raad van commissarissen zorg voor een adequate en tijdige informatieverschaffing en voorlichting aan de algemene vergadering van aandeelhouders. Dit geldt uitdrukkelijk niet voor een individuele aandeelhouder (ook al is deze enig- of meerderheidsaandeelhouder) of zijn vertegenwoordiger (de betrokken minister of zijn medewerkers en ambtenaren). De informatieverschaffing en voorlichting vinden uitsluitend plaats binnen de algemene vergadering van aandeelhouders. Ook is de informatie waarop de algemene vergadering van aandeelhouders recht op heeft begrensd en beperkt tot uitsluitend de informatie die nodig is voor een behoorlijke taakuitoefening en besluitvorming van de algemene vergadering van aandeelhouders.

Artikel 38 en 39

In artikel 2:11 BW is een beperkte regeling opgenomen voor het geval van een tegenstrijdig belang tussen een bestuurder en de rechtspersoon. In de artikelen 38 en 39 is een uitgebreidere regeling voor het voorkomen van belangenverstremming opgenomen. Deze regeling is ook van toepassing op leden van de raad van commissarissen.

Van belangenverstremming is sprake wanneer bij een beraadslaging en besluitvorming een direct of indirect persoonlijk belang van een bestuurder of commissaris en het belang van de vennootschap strijdig zijn. Het begrip belangenverstremming in de Code richt zich op het voorkomen van belangenverstremming in het algemeen, ongeacht of er sprake is van beraadslaging of besluitvorming.

In een kleine gemeenschap zoals dat van Aruba is de schijn van belangenverstremming niet helemaal te vermijden. Echter dient ook een schijn van belangenverstremming te worden gesignaleerd en dient te worden besproken of deze in het specifieke geval ongewenst is. Er is sprake van ongewenste belangenverstremming op het moment dat het risico bestaat dat het belang van de rechtspersoon ondergeschikt wordt gemaakt aan de daaraan tegenstrijdige belangen van een bestuurder of commissaris dan wel dat de schijn daartoe wordt gewekt.

De regeling in artikel 38 en 39 bevat procedurevoorschriften, materiële voorschriften, verbodsbepalingen en verantwoordingsverplichtingen die de nadelige gevolgen van ongewenste belangenverstremming zoveel mogelijk moeten beperken. In het gehele proces is een prominente rol weggelegd voor de raad van commissarissen en in het bijzonder de voorzitter van de raad van commissarissen. In het geval het de voorzitter zelf betreft, neemt de vicevoorzitter zijn rol waar.

In het geval van een tegenstrijdig belang van een bestuurder of een commissaris beraadslaagt en besluit de raad van commissarissen buiten de aanwezigheid van de betrokken bestuurder of commissaris. Alle transacties waarbij tegenstrijdige belangen van bestuurders spelen en die van materiële betekenis zijn voor de rechtspersoon worden gepubliceerd in het jaarverslag.

De Code bevat een verbod voor de rechtspersoon op het verstrekken van persoonlijke leningen, garanties en vergelijkbare voorzieningen aan haar bestuurders en commissarissen. Hiervan zijn uitgezonderd de rechtspersonen die in de normale uitoefening van hun bedrijf (banken en andere hypotheek en kredietverstrekkers) persoonlijke leningen, garanties en dergelijke kredietvoorzieningen verstrekken. Een rechtspersoon verstrekt in het laatste geval de persoonlijke lening, garantie of kredietvoorzieningen tegen de daarvoor voor het gehele personeel geldende voorwaarden en na voorafgaande goedkeuring van de raad van commissarissen. Leningen worden niet kwijtgelaten.

Alle transacties waarbij tegenstrijdige belangen van bestuurders of commissarissen spelen en die van materiële betekenis zijn voor de rechtspersoon, worden gepubliceerd in het jaarverslag.

Artikel 40 tot en met 44

Voor zover niet anders is bepaald in de statuten of een wettelijk voorschrift, wordt de externe accountant benoemd en ontslagen door de raad van commissarissen. De auditcommissie doet een voorstel aan de raad van commissarissen voor de opdracht voor controle van de jaarrekening aan de externe accountant. Het bestuur faciliteert dit. Bij het formuleren van de opdracht is aandacht voor de reikwijdte

van het onderzoek, de te hanteren materialiteit en het honorarium van het onderzoek. De raad van commissarissen stelt de opdracht aan de externe accountant vast.

De voorzitter van de algemene vergadering ziet erop toe dat er voor de algemene vergadering voldoende ruimte is om de externe accountant te bevragen. De aanwezigheid van de externe accountant in de algemene vergadering doet geen afbreuk aan de algemene verantwoordingsplicht van het bestuur en de raad van commissarissen aan de algemene vergadering, alsmede hun plicht om – tenzij een zwaarwegend belang zich daartegen verzet – aan de algemene vergadering alle gevraagde inlichtingen te verschaffen.

De externe accountant kan alleen bevraagd worden over zijn controlewerkzaamheden en over zijn verklaring bij de jaarrekening. De inhoud van de jaarrekening is de primaire verantwoordelijkheid van het bestuur. Het ligt in de rede dat de externe accountant participeert in de voorbereiding van de besluitvorming ten aanzien van dit punt in de algemene vergadering.

Van de externe accountant wordt verwacht dat hij onafhankelijk opereert. Bij het rapporteren over de onafhankelijkheid van de externe accountant wordt door de raad van commissarissen onder meer geoordeeld over de wenselijkheid van rotatie van verantwoordelijke partners binnen een kantoor van externe accountants dat met de controle is belast en over het verrichten van niet-controlewerkzaamheden voor de rechtspersoon door hetzelfde kantoor.

In de praktijk komt het voor dat de externe accountant, of zijn of haar collega, andere werkzaamheden verricht in opdracht van de rechtspersoon. Dit kunnen advieswerkzaamheden zijn, of een doorlichting van het functioneren van de interne auditfunctie van de betrokken rechtspersoon. Indien de externe accountant (of collega) in opdracht van de rechtspersoon andere werkzaamheden dan controlewerkzaamheden verricht, is het van belang de raad van commissarissen voorafgaand aan de opdrachtverlening te betrekken bij de opdrachtverlening en de bezoldiging van de externe accountant. Daarom is in het derde lid van artikel 40 bepaald dat de raad van commissarissen de opdrachtverlening en de bezoldiging van de externe accountant voor andere dan controlewerkzaamheden goedkeurt.

Het bestuur en de auditcommissie maken ten minste éénmaal in de vier jaar een grondige beoordeling van het functioneren van de externe accountant en de capaciteiten waarin de externe accountant fungeert. Op basis hiervan kan worden besloten tot voortzetting van de relatie (met roterende verantwoordelijkheid van partner(s) van hetzelfde accountantskantoor), of tot beëindiging van de relatie en (advisering tot) benoeming van een andere accountant. Met het oog op deze beslissing dient de beoordeling tijdig te worden ingepland, zodat voldoende tijd is voor een eventueel noodzakelijke overdracht aan een andere accountant.

De raad van commissarissen of de auditcommissie heeft tenminste éénmaal per jaar een bespreking met de externe accountant. De raad van commissarissen wint ter vergadering het oordeel in van de externe accountant inzake het functioneren van de financiële administratie van de rechtspersoon en mogelijk aan te brengen wijzigingen in werkwijze en organisatie hiervan.

De raad van commissarissen of de auditcommissie heeft tenminste éénmaal per jaar buiten aanwezigheid van het bestuur een bespreking met de externe accountant.

De externe accountant rapporteert zijn bevindingen betreffende het onderzoek van de jaarrekening gelijktijdig aan het bestuur en de raad van commissarissen van de rechtspersoon.

Artikel 45 tot en met 47

De Code is toegeschreven op rechtspersonen met een two-tier bestuursstructuur, maar is ook van toepassing op rechtspersonen met een one-tier bestuursstructuur. De regering hanteert als uitgangspunt dat overheidsvennootschappen, -stichtingen en -verenigingen en dochtervennootschappen zoveel mogelijk worden ingericht volgens het dualistische (two-tier) bestuursstructuur. Dit uitgangspunt is tot uitdrukking gebracht in artikel 2, derde lid. In de praktijk zijn er voornamelijk nog kleinere overheidsstichtingen die volgens een one-tier bestuursstructuur. Hoewel de regering een voorkeur heeft voor een omzetting naar een dualistische bestuursstructuur, kan een dergelijke omzetting voor sommige 'kleine' rechtspersonen als onredelijk bezwarend worden

beschouwd. Om tegemoet te komen aan deze rechtspersonen, zonder concessies te doen aan goede corporate governance, zijn in aanvulling op de hoofdstukken I tot en met VI, in hoofdstuk VII bepalingen opgenomen die specifiek van toepassing zijn op rechtspersonen met een one-tier bestuursstructuur.

Bepalingen in de Code die betrekking hebben op commissarissen zijn van toepassing op niet-uitvoerende bestuurders, onverminderd de overige verantwoordelijkheden die deze niet-uitvoerende bestuurders hebben. Waar dat niet mogelijk is, geldt het ‘comply and explain’-principe zoals neergelegd in artikel 3.

De onafhankelijkheidsvereisten voor commissarissen gelden onverkort voor niet uitvoerende bestuurders. In artikel 19 lid 2 is bepaald dat een commissaris niet onafhankelijk is, wanneer hij in de drie jaar voorafgaand aan benoeming werknemer of bestuurder is geweest. Voor de vennootschap met een one-tier board bestuursstructuur wordt met ‘bestuurder’ bedoeld ‘uitvoerende bestuurder’.

Taken die in hoofdstukken I tot en met IV van de Code specifiek aan de voorzitter van de raad van commissarissen zijn toebedeeld, komen bij een vennootschap met een one-tier bestuursstructuur toe aan de voorzitter van het bestuur.

De verantwoording door niet uitvoerende bestuurders kan deel uitmaken van het bestuursverslag dan wel in een apart verslag worden opgenomen. Het verslag wordt bij de jaarstukken gepubliceerd.

Artikel 48

Binnen vijf jaar na de inwerkingtreding van de Code benoemt de belast met aangelegenheden van integriteit een ‘evaluatiecommissie corporate governance’ die de aan de raad van ministers rapporteert over de doeltreffendheid en de effecten van de Code in de praktijk. Deze commissie betreft in de evaluatie onder andere eventuele wetswijzigingen, internationale ontwikkelingen in de corporate governance en de werking van de Code in de praktijk.

De evaluatiecommissie gaat in gesprek met (vertegenwoordigers van) relevante stakeholders en doet – indien nodig – concrete voorstellen tot de herziening en actualisering van de Code.